

C A P. XI.
De Imprimendis libros hæreticorum. p. 575. n. 448.

C A P. XII.
De Defensendis libros hæreticorum. p. 575. n. 453.

C A P. XIII.
De Libris prohibitis comburendis, aut expurgandis. p. 576. n. 463.

P A R S III.
De Denunciacionibus faciendis pro Confessoribus sollicitantibus.

C A P. I.
De Bullis, & Decretis circa onus denunciandi Confessoribus sollicitantes. p. 578. n. 482.

C A P. II.
De prima clausula. Omnes & singuli Sacerdotes. p. 579. n. 485.

C A P. III.
De secunda clausula. Persona, quacumque illis sint. p. 581. n. 495.

C A P. IV.
De tertia clausula. Ad inhonestam. p. 581. n. 496.

C A P. V.
De quarta clausula. Sive inter se, sive cum aliis quomodolibet pertractanda. p. 582. n. 501.

C A P. VI.
De quinta clausula. In aliis Sacramentalibus Confessionibus, sive ante, vel post immediatè. p. 582. n. 502.

C A P. VII.
De sexta clausula. Sive occasione, vel prætextu confessionis huiusmodi, etiam ipsa confessione non secuta. p. 584. n. 509.

C A P. VIII.
De septima clausula. Sive extra occasionem confessionis in confessionario. p. 587. n. 522.

C A P. IX.
De octava clausula. Aut in loco quocumque, ubi confessiones Sacramentales audiuntur. &c. p. 588. n. 526.

C A P. X.
De nona clausula. Sollicitare, vel provocare tentaverint. p. 591. n. 546.

C A P. XI.
De decima clausula. Aut cum eis illicito, & inhonesto sermone, sive tractatu habuerint. p. 591. n. 550.

C A P. XII.
De undecima clausula. Mandantes omnibus Confessoribus, ne suis penitentes monent de obligatione denunciandi, &c. p. 597. n. 589.

C A P. XIII.
De duodecima clausula. Quid si hoc officium præstiterint, &c. p. 605. n. 645.

C A P. XIV.
De qualitate delicti sollicitationis. p. 605. n. 649.

INDEX CAPITUM

Tertii Tomi de Examine Ordinandorum, Prædicatorum, & Missionariorum.

Lit. P, paginam, N, numerum marginalem designat.

P A R S I.
EXAMEN ORDINANDORUM.

C A P. I.
De Sacramento Ordinis. p. 607. n. 1.
C A P. II.
De Sacrosancto Sacrificio Missæ. p. 624. n. 187.

P A R S II.
EXAMEN PRÆDicatorUM.

C A P. I.
De causa efficiente sacre concionis. pag. 652. n. 384.

C A P. II.
De causa finali. p. 652. n. 386.
C A P. III.
De causa materiali. p. 652. n. 387.

C A P. IV.
De causa formali. p. 658. n. 414.

P A R S III.
EXAMEN Missionariorum. p. 664. n. 436.
Appendix Thesium Quæstionarum. p. 667.

EXA.

EXAMEN CONFESSARIORUM.

Tomus Primus,

Complectens Conscientiam, Leges, Instructionem S. Penitentiarie, Præcepta Decalogi, & Ecclesie, Sacramenta, Censuras, Penas, in quibus plura de Monialibus: & Propositiones ab Alexandro VII. Innocentio XI. & Alexandro VIII. damnatas.

Que prius hic, tanquam totius Operis Speculum ad labes delendas, afferuntur: Deinde in propriis locis trius Tomorum rejecte citantur.

Quorum locorum Indicem habes in fine Tomi Tertii.

PROPOSITIONES 45. AB ALEX. VII. DAMNATÆ,

Feria V. die 24. Septembris 1665.
Congr. Gen. S. Rom. & Univ. Inq. habita in Palatio Apost. Montis Quirinalis coram SS. D. N. Alex. Divina Provo. Papa VII. &c.

Antijesuitus D. N. audivimus non sine magno animi sui dolore, complures opinione Christiane disciplina relaxatas, & animum perniciem inferentes, partim antiquas veterum sollicitas, partim noviter prodire: & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam penitentibus modus opinandi irrepsit alienus omnino ad Evangelicam simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quom si pro recta regula fideles in præxi sequerentur, ingens erupitura esset Christiane vite convulsio. Quare, ne illo unquam tempore Christiani salutem, quam suprema veritas Deus, cuius verba in æternum permanent, arcum esse definit, in animarum perniciem dilatari, sed verius perverti contingeret, idem SS. D. N. ut oves sibi creditas ab eisdem præcipua, lataque, per quam itus

ad positionem, via, pro pastoralis sollicitudine in rectam semitam evocaret, earundem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentiss. & Reverendiss. DD. Cardinalibus contra hereticam pravitatem Gener. Inquis. scriba commisit: Qui rationem negotium strenue aggressi, eoque sedulo incumbentes, & mature discussi usque ad hanc diem inscriptis propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitatis sue singulariter exposuerunt.

1 Homo nullo unquam vite suæ tempore teneat elicere actum fidei, spei, & charitatis ex vi præceptorum divinarum ad eas virtutes pertinentium.

2 Vir equitatis ad duellum provocatus, potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3 Sententia asserens, Bullam Censuræ solum prohibere abolitionem heresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Trid. in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 19. Junii in Confessorio S. Congr. Eminentiss. Card. visa, & tolerata est.

Examen Ecclesiasticum.

4 Prælati Regulares possunt in foro conscientie absolvere quoscunque sæculares ab hærese occultâ, & ab excommunicatione propter eam incurâ.

5 Quamvis evidenter tibi conflet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

6 Confessarius, qui in Sacramentali Confessione tribuit Penitentem chartam postea legendam, in qua ad Venereum incitat, non censetur sollicitus in Confessione; ac proinde non est denunciandus.

7 Modus evadendi obligationem denunciandæ sollicitantis est: Si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denunciandi.

8 Duplicitur stipendium potest Sacerdos pro eadem Misa hære accipere, si fructus petenti partem etiam specialissimum applicandi ipsimet celebranti correspondentem; idque post Decretum Urbani VIII.

9 Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cum Missæ celebrandæ traduntur, pro alium satisfacere, collato illi minore stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

10 Non est contra iustitiam, pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, & sacrificium unum offerre: neque etiam est contra fidelitatem; etiam si promittam, promissione etiam juramento firmata, dari stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11 Peccata in Confessione omissa, seu oblita ob insans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti Confessione exprimere.

12 Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.

13 Satisfactio præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo presentato, sed ab eo iniuste reprobat.

14 Qui facit Confessionem voluntarie nulam, satisfactio præcepto Ræclisæ.

15 Penitens propria auctoritate subsuetudine sibi alium potest, qui loco ipsius penitentiam adimplat.

16 Qui Beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17 Est licitum Religioso, vel Clerico, calumniatore, gravia crimina de se vel de sua Religione spargere inmanem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni publice, & coram gravissimis viris prædica impingere, nisi occidatur.

18 Licet interficere falsum accusatorem, falsos Testes, ac etiam Judicem, à quo iniuste casso imminet sententia, si alia via non potest innocens damnari evitare.

19 Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20 Restitutio à Pio V. imposta Beneficiariis non recitandus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eo quod sit pœna.

21 Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si Officium per alium recitet.

22 Non est contra iustitiam, Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia collator confertur illi Beneficia Ecclesiastica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, sed velut pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23 Frangens jejuniæ Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta; quia non vult se subjicere præcepto.

24 Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ; ideoque sufficit dicere in confessione, se procurare pollutionem.

25 Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto, dicens: commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26 Quando litigantes habent pro se opinioniones æque probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

27 Si liber sit aliquis junioris, & moderni, debet optio censeri probabilis, dum non conflet, etiam si esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem.

28 Populus non peccat, etiam si abque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similitur Propositionum examini cura & studium impenditur, interea idem Sanctiss. re mature considerata statuit, & decrevit, prædictas Propositiones, & iniquitates quo ipsarum, ut minimum, tanquam scandalosas, esse damnandas, & prohibendas; ita ut quicunque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defendiderit, ediderit, aut de eis etiam disputative, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsitan impugnavero, à quo non possit (preterquam in articulo mortis) ab alio, quocunque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

quocunque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Rom. Pontif. absolvi.

Insuper districte virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christianis fidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis, ac status, etiam specialit, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum, ad præxim deducant.

Jo. Lupus S. Rom. & Urbev. Inq. Notar. &c.

Loco ✠ Sigilli.

Premissum Decretum fuit publicatum 2. Octobris 1665.

Feria V. die 18. Martii 1666.

In Congr. Gener. S. Rom. & Univ. Inq. habita in Palatio Apost. Montis Quirinalis coram S. S. D. N. Alexandro Divina Prov. Papa VIII. & Reverendissimo D. N. Jo. Baptistam Decretum die 24.

S. Septemb. proximo elapsi, quo viginti octo Propositiones damnate fuerunt; examinatis solummodo & accurato, usque ad hunc diem infra scriptis, ac per Eminentissimos, & Reverendissimos DD. Cardinales, adversus hæreticam prævatam Generales Inquisitores, eorum suffragia singularem super unaquaque ipsarum audivimus.

Propositio 29. In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, est innotabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejuniu.

30 Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii: nec debent se certificare, an labor sit comparabilis cum jejunio.

31 Excusator absolute à præcepto jejunii omnem illi, qui iter agunt equitandum, utcumque iter agant, etiam si iter necessarium non sit, & etiam si iter unus diei conficiant.

32 Non est evidens, quod confuetudo non comendandi ova & lacticia in Quadragesima obliget.

33 Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quoscunque elemosinas, quas antea beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

34 In die Palmarum recitans Officium Paschale, satisfacit præcepto.

35 Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die presenti, & crastino.

36 Regulares possunt in foro conscientie uti privilegiis suis, quæ sunt expresse revocata per Concilium Tridentinum.

37 Indulgentiæ concessæ Regularibus, & revocata à Paulo V. hodie sunt revocata.

38 Mandatum Tridentini sacrum Sacerdoti sacrificium ex necessitate cum peccato mortali confitendi quoscunque, est constitutum, non præceptum.

39 Illa particula, quamprimum, intelligitur cum Sacerdos suo tempore confitebitur.

40 Est probabile opinio, quæ dicit, esse tantum veniale osculum habuit quod delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ob osculo ortur, seculo periculo consensus ulterioris, & pollutionis.

41 Non est obligandus concubinaris ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis ellet ad oblectamentum concubinari, vulgo, regalo, dum deficiente illa, nimis ægre accipere vitam, & alia epulæ bestio m. gno concubinarium adherent, & alia familia nimis difficile invenitur.

42 Lactium est mutanti aliquid ultra solem exagere, si se obliget ad non repetendum sortem utique ad certum tempus.

43 Annus legitimum pro in ma restitutum, non durat plus, quam per decem annos.

44 Quoad forum conscientie, pro correctio, quæque contumacia cessante, cessant censura.

45 Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur.

Quibus mature pensatis, idem Sanctissimus statuit, ac decrevit, prædictas Propositiones, & unamquaque ipsarum, ut minimum, tanquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas; sicut eas damnatas, ac prohibet. Itaque quicunque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defendiderit, ediderit, aut de eis etiam disputative, publice, aut privatim tractaverit, nisi forsitan impugnavero, nisi factio incidat in excommunicationem, à qua non possit (preterquam in articulo mortis) ab alio, quocunque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districte in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christianis fidelibus, cujuscunque conditionis, dignitatis, ac status, etiam specialit, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum, ad præxim deducant.

Jo. Lupus S. Rom. & Univ. Inq. Not.

Loco ✠ Sigilli.

Premissum Decretum fuit publicatum 13. Martii 1666.

Δ 2 PRO.

alia ab Alex. 7 damn: Regularibus ead. Mendic. semel approbati ab uno Episcopo ad auxilia. Confession. sua Divini habet pro approbati. Jussu Decretibus, nec nova indigent approbatione.

4 PROPOSITIONES 65. AB INNOC. XI. DAMNATÆ.

Febr. V. die 2. Marti 1679. In Gener. Congr. S. Rom. & Univ. Inq. habita in Palatio Apost. Vaticano coram SS. D. N. Innoc. Divina Prov. Papa XI. &c.

Sacrosanctissimus D. N. Innocentius Papa XI. predictus ovium sibi à Deo creditarum salutis sedulo incumbens, & scilicet opus in segregandis noxiis doctrinarum pascuis ab invoxiis à se. rec. Alex. VII. predecessore suo incubatum profecti volens, plurimas propositiones, partim ex diversis, vel libris, vel thesauris, seu scriptis excerptas, & partim noviter adinventas, Theologorum plurimum exarant, & deinde Eminentiſſ. & Reverentiſſ. Dominis Cardinalibus, contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, subjecti. Quibus propositionibus sedulo, & accurate seipsum discussis, eorundem Eminentiſſimorum Cardinalium, & Theologorum votis per Sanctitatem suam auditis. Idem Sanctissimus D. N. re postea mature considerata, statuit, & decrevit pro nunc sequentes propositiones, & unamquamque ipsarum, sicut jacent, ut minimum tanquam scandalosam, & in praxi perniciosam esse damnandam, & prohibendam, sicut eas damnat, & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas sua per hoc Decretum alias propositiones in ipso non expressas, & Sanctitati sue quomodolibet, & ex quacunque parte exhibitas, vel exhibendas nullatenus approbare.

1 Non est illicitum in Sacramentis confertendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabilis tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

2 Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3 Generatim, dum probabilitate, five intrinsicæ, five extrinsecæ, quantumvis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeat, consilii aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4 Ab infidelitate excubabit infidelis, non credens ductus opinione minus probabilis.

5 An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audeamus.

6 Probabile est, ne singulis quidem rigore se quinquentis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

7 Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possumus.

8 Comedere, & bibere usque ad satiætam ab sola voluptate, non est peccatum, mo-

do non obit valedudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9 Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.

10 Non tenemur proximum diligere actu interno, & formaliter.

11 Præceptum proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12 Vix in Sæcularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

13 Si cum debita moderatione facias, potes abique peccato mortali de vita alicujus tritari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia persone, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14 Licitum est absolute desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hereditas.

15 Licitum est filio gaudere de parricidio parentis, à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hereditate consecutas.

16 Fides non confertur habere sub se præceptum speciale, & secundum se.

17 Satis est, actum fidei semel in vita elicere.

18 Si à potestate publica quis interrogatur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo, & sibi glorioſum, consulo; tacere, ut peccaminosum per se, non damno.

19 Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quam meretur pondus rationum ad assensum impellentium.

20 Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21 Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem, stat cum notitia solum probabilis revelationis; imo cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.

22 Nonnulli fides unius Dei necessaria videntur necessitate mediis, non autem explicita remuneratoriis.

23 Fides late dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo, ad justificationem sufficit.

24 Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam vellet, aut possit damnare hominem.

25 Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, five res sit levis, five gravis.

26 Si quis, vel solus, vel coram aliis, five interrogatus, five propria sponte, five recreationis causa, five quocunque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum; revera non tenetur, nec est perjurus.

27 Causa iusta utendi his amphibologis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censatur tunc expeditis, & studiosa.

28 Qui mediante commendatione, vel munere, ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, qui non tenetur fateri crimen occultum.

29 Urgens metus gravis est causa iusta Sacramentorum administrationem simulandi.

30 Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nittur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat aliam, vel fuisse percussit, & post impactam aliam, vel ictum nullis fugiat.

31 Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius auri.

32 Non solum licitum est defendere defensionem occisiva, quæ actu possidemus; sed etiam ad quæ vis inchoatum habemus, & quæ nos posteros speramus.

33 Licitum est tam hæredem, quam legatario contra injuriam impedimentem, ne vel hereditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habent in Cathedram, vel Præbendam, contra eorum possessionem injuriam impedimentem.

34 Licet procurare abortum ante animationem foetus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35 Videtur probabile, omnem fetum, quando in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum parturitur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

36 Remissum est furat, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37 Familiæ, & famulæ domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compendandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

38 Non tenetur quis sub pena peccati mortalis restituere, quod ablatum est per

pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.

39 Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem sitius damni illati.

40 Contrafactio Moharæ licitus est, etiam respectu ejusdem persone, & cum contrafacta retrovenditionis prævie initio, cum intentione lucræ.

41 Cum enumerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest creditor aliqui ultra fortem à mutuario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

42 Usura non est, dum ultra fortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigitur tanquam ex iustitia debitum.

43 Quid nonnulli veniale fit, detrahentis auctoritatem magnam, sibi noxiam, falso crimine elidere?

44 Probabile est, non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alieni, ut suam iustitiam, & honorem defendat. Et si hoc non fit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45 Dare temporale pro spirituali, non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum confertendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale fit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.

46 Et id quoque locum habet, etiam si temporale fit principale motivum dandi spiritualis, imo etiam si sit minus ipsius re spiritualis, sic ut illud pluri æstimetur, quam res spiritualis.

47 Cum dixit Concilium Tridentinum: Eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores, & Ecclesie magis utiles, ipsi iudicaverint, ad Ecclesias promovent; Concilium, vel primo videtur post hoc digniores, non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo; vel secundo locutionem in us propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.

48 Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere mortalem, & solum esse malam, quæ interdicitur, ut contractum omnino rationi dissonum videatur.

49 Mollities jure naturæ prohibita non est. Unde si Deus cum non interdicit, faspe esse bona, & aliquando obligatoria sub moralibus.

50 Copula cum conjugata, consentiente

quia

marito, non est adulterium; ideoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

51 Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, & multoties eidem subievertit, defendendo scalam, aperiendo januam, aut quod simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à domino male tractetur, ne torvis oculis aspicatur, ne domo expellatur.

52 Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, sepulchro scandalo, si absit contemptus.

53 Satisfacit præcepto Ecclesie de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor simul à diversis Celebrantibus audit.

54 Qui non potest recitare Matutinum, & Laudes, potest autem reliquis Horis, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad feminorem.

55 Præcepto Communionis annue satisfacit per sacrificale Domini manducationem.

56 Frequens Confessio, & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

57 Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modo honestam.

58 Non tenetur Confessorio interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59 Licet Sacramentaliter absolvere dimidia tantum confessos ratione magni concursus Penitentium, qualis ver. gr. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut Indulgentiæ.

60 Penitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Ecclesie, est emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.

61 Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimo directe, & ex proposito querit, ut ei se ingerit.

62 Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrat.

63 Licitum est querere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali, nostro, vel proximi.

64 Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, & etiam per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat Mysteriorum Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Nostri Jesu Christi.

65 Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

Quicumque autem cuiusvis conditionis, status, & dignitatis, illas, vel illarum aliquam conjunctionem, vel divisionem defendit, vel edidit, vel de eis disputavit, publice, aut privatim tractaverit, vel predicaverit, nisi forsitan impugnavit, ipso facto incidat in excommunicationem late sententia, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) absolvi, quæcumque etiam dignitate sustinente nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districte in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cuiuscumque conditionis, dignitatis, & status, etiam specialis, & specialissima nota digni, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad proximum deducat.

Tandem, ut ab injuriis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alii quicumque imposturam se abstineant. & ut paci, & charitati consuetur, idem Sanctissimus in virtute Sanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quam in Thesibus, Disputationibus, ac Predicationibus caveant ab omni consensu, & nota, necnon à quibuscumque convitiis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controversantur, donec à Sancta Sede recognite super istis propositionibus iudicium proferatur.

Franciscus Ricardus S. Rom. & Universi. Inq. Not.

Loco Sigilli.

Premissam Decretum suis publicatione à Martii 1679.

3. PROPOSITIONES DUE DE PECCATO PHILOSOPHICO AB ALEX. VIII. DAMNATÆ.

Feria V. die 24. Augusti 1690.

In Congreg. Gen. S. Rom. & Univ. Inquis. habita in Palat. Apost. Montis Quirinalis coram SS. D. N. Alexandro Divina Provid. Papa VIII. &c.

Sanctissimus D. N. Alexander Papa VIII. non sine magno animi sui dolore audivit duas Theses, seu Propositiones, unam deinde, & in maiorem fidelium perniciem suscitari, alteram de novo erumpere: Et cum sui Pastoralis Officii munus sit Oves sibi creditas à noxiis passuris advertere, & ad salutaria semper dirigere, dictarum Thesium, siue Propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentiſſ. & Reverendiss. D. D. Cardin. contra Hereticis prævaritatem Generalibus Inquisitoribus, sedulo commissit, qui plerumque mature discussa nisi ascriptis Theſibus, seu Propositionibus super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitatis sue sigillatim asservant.

1 Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali: formalis ve-

ro in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative. Hinc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vite suæ mortalis.

2 Peccatum philosophicum, seu morale est actus humanus discordans naturæ rationali & recte rationi: Theologicum vero & morale, est transgressio libera divinæ legis Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum, vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum; sed non est offensæ Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pena dignum.

Quibus peractis, Sanctissimus omnibus plene, & mature consideratis, primam Theſim, seu Propositionem declaravit hereticam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet sub censuris, & poenis contra Hereticos, & eorum fautores in iure expressis. Secundam Theſim, seu Propositionem declaravit scandalosam, temerariam, piarum animarum offensivam, & erroneam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet, itaque quicumque illam docuerit, defenderit, ediderit, aut de ea etiam disputare publice, seu privatim tractaverit, nisi forsitan impugnavit, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) absolvi, quæcumque etiam dignitate sustinente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi. Insuper districte in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cuiuscumque conditionis, dignitatis, & status, etiam specialis, & specialissima nota digni, ne prædictam Theſim, seu Propositionem ad proximum deducant.

Loco Sigilli.

Alexander Sponcius S. Rom. & Universi. Inquis. Not.

Premissum Decretum suis publicatione 24. Augusti 1690.

4. PROPOSITIONES 31. AB ALEX. VIII. DAMNATÆ.

Feria V. die 7. Decembris 1690.

In Congr. Gen. S. Rom. & Univ. Inquis. habita in Palatio Apost. Mont. Quirinalis coram SS. D. N. Alexandro Divina Provid. Papa VIII. &c.

Sanctissimus D. N. Alexander Divina Providentia Papa VIII. prædictis, pro Pastoralis cura Dotum à Christo Domino sibi commissis, de eorum salute sollicitus, ut inoffenso gradu peractis seminitas possit incedere, & passiva nimirum perniciosa in prævis doctrinis exhibita vitare, unius supra triginta Propositionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentiſſ. ac Re-

verendiſſ. DD. Cardinalibus contra Hereticum prævaritatem Generalibus Inquisitoribus commissis, qui tantum negotium diligenter aggressi, eique sedulo, ac piissime incumbentes, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitatis sue sigillatim detulerunt.

1 In statu naturæ lapsæ ad peccatum originale & demeritum sufficit illa libertas, quæ voluntarium, ac liberum fuit in causa sua peccata originali, & libertate Adami peccantis.

2 Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat à peccato formaliter.

3 Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam.

4 Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non pro folis Electis, sed pro omnibus, & solis Fidelibus.

5 Pagani, Judæi, Hæretici, alique hojus generis, nullum omnino accipiunt à Jesu Christo influxum: adeoque hinc recte interest in illis esse voluntatem nudam, & inermem, sine omni gratia sufficienti.

6 Gratia sufficientis status nostro, non tam utilis, quam perniciosa est, sic ut proinde merito possimus petere: A gratia sufficienti libera sui Domine.

7 Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi: si Dei, charitas Patris est; si Mundi, concupiscentia carnis, hoc est mala est.

8 Necessæ est infidelium in omni opere peccare.

9 Reverta peccati qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem, & discordantiam cum natura rationali, sine illo ad Deum offensum respectu.

10 Inrentio, qua quis deservit malum, & prosequitur bonum, mere ut celestem obtinatur gloriam, non est recta, nec Deo placens.

11 Omne, quod non est ex Fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.

12 Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam Fides, & etiam videntur credere, non est Fides Divina, sed humana.

13 Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

14 Timor gehennæ non est supernaturalis.

15 Attritio, quæ gehennæ, & penarum metu concipitur, sine dilectione benevoler-

tiaz Dei propter se non est bonus motus, ac supernaturalis.

16 Ordinem pramittendi satisfactionem absolutionis, induxit, non politia, aut influentio Ecclesie, sed ipsa Christi lex, & prescriptio naturae rei id ipsum quodammodo dicantur.

17 Per illum praxim mox absolvendi, ordo Pœnitentiæ est inversus.

18 Conseruetur moderna quoad administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiam si eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.

19 Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

20 Confessiones apud Religiosos factæ, pleuræque vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.

21 Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui elemosynis communibus viuunt, de imponenda nimis leui, & incongrua pœnitentiâ, seu satisfactione, ob quantum, seu lucrum subsidii temporalis.

22 Sacrilegi sunt iudicandi, qui ius ad Communionem percipiendam præterdunt, & antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.

23 Similiter arceudi sunt à Sacra Communionem, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers.

24 Oblatio in Templo, quæ fiebat à Beata M. V. in die Purificationis suæ per duos pullos Columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccatis, sufficienter testatur, quod indiguerit purificatione, & quod filius, qui offerrebat, etiam macula matris maculatus esset, secundum verba legis.

25 Dei Patris sedentis Simulacrum netas est Christiano in Templo collocare.

26 Laus, quæ defertur Mariæ, ut Mariæ, vaas est.

27 Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus: *In nomine Patris &c.* prætermisissis illis: *Ego te baptizo.*

28 Valet Baptismus collatus à Ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit: *Non intendo facere, quod facit Ecclesia.*

29 Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Occumenicum auctoritate, atque in fidei questione-nibus decernendis infallibilitate.

30 Ubi quis inuenit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolute potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

31 Bulla Urbani VIII. in eminenti, est subreptitia.

Quibus mature consideratis, Idem Sanctissimus statuit, & decrevit, 31. supradictas Propositiones tanquam temerarias, scandalosas, male sonantes, iniurias, Heresi proximas, Heresim respicientes, erroneas, schismaticas, & hereticas respectu, esse damnandas, & prohibendas sicut eas damnat, & prohibet, ita ut quicumque illas, aut conjunctiones, aut divisiones docuerit, defendit, edidit, aut de eis etiam disputauerit, publice, aut privatim tractauerit, nisi forsitan impugnano, ipsa factio incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam Dignitate surgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolui.

Insuper districtè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Iudicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cuiuscumque conditionis, dignitatis, & status, etiam specialis, & specialissima nota dignis, ne predictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Non intendit tamen Sanctus Sua per hoc decretum alias Propositiones in maiori numero ultra supradictas 31. iam exhibitas, & in hoc Decreto non expressas, approbare.

Alexander Speronus S. Rom. & Univers. Inquis.

Not.

Loco † Sigilli.

Premissum Decretum fuit publicatum 20. Decembris 1690.

PARS PRIMA.

De Regula actuum humanorum.

CAPUT I.

Regula interna actuum humanorum.

5 **C**onscientia est diſtamen, seu iudicium rationis, quo quis iudicat aliquid hie & nunc esse licitum, vel illicitum, ac prout hie & nunc agendum, vel omittendum, ex præcepto, vel consilio. A synderesi differt: quia synderesis iudicat de principis moralibus universalibus, conscientia vero de conclusionibus particularibus ex illis deductis.

Intelleſtus enim noster practicus actiones nostras in genere moris dirigit per hunc, & similes syllogismos, v.g. *Tempore Quadragesimæ, qui est sub talibus circumstantiis, ut habeat necessitatem carnis, non tenetur abstinere à carnisibus; sed hodie, quo est tempus Quadragesimæ, ego sum sub talibus circumstantiis, puta indispositionibus, &c. ut habeam necessitatem carnis: ergo non tenor hodie abstinere à carnisibus: in quo, & simili syllogismo, maiorem universalem format synderesis, seu ethica; minorem vero particularem, & conclusionem efformat conscientia, seu prudentia: in qua minori efformanda, nempe quod hie & nunc habeam necessitatem carnis, diversa, imo major difficultas habetur, ita ut saepe viri doctissimi, qui facillime iudicant de maiori, necitant se determinare ad minorem, quia pendet ex variis consideratibus, & circumstantiis particularibus, quæ haud ita facillime discernuntur ab omnibus.*

6 Ex quo fit, quod quavis in universalibus iudices esse in Quadragesima jejunandum, si tamen in particulari iudices hie, & nunc, sub talibus circumstantiis, non esse à te jejunandum; non jejunandum, non peccas, quia licet agas contra prius iudicium, non agis contra posterius, in quo proprie conscientia consistit.

7 Conscientia igitur est intrinseca, & proxima regula, iuxta quam suas actiones homo dirigere tenetur, à qua proxime derivatur in actum mortalitas, bonitas nempe, aut malitia; lex vero æterna est regula remota, in quantum est radix, unde oritur bonitas, aut malitia objecti; quia tamen non transfundit in actum bonitatem, aut malitiam, nisi ut est in conscientia, & ab ea proponitur voluntati, ideo conscientia est regula proxima, cui si

actus conformentur, sunt boni; si disformentur, mali.

Hinc non raro contingit, ut actus fit bonus & obiectum in se malum, & è converso; unde si quis ex invincibili ignorantia iudicaret, licitum esse furtum ad faciendam elemosynam pauperi graviter indigenti, furando non peccaret, quamvis ejus obiectum sit in se malum: quia actus non specificatur ab obiecto, ut est in se, sed ut à conscientie diſtamine voluntati proponitur.

Conscientia dividitur in rectam, erroneam, dubiam, probabilem, & scrupulosam.

8 **C**ONSCIENTIA RECTA, seu certa, est quæ iudicat obiectum esse bonum, vel malum, præceptum, vel prohibendum, sicut veritas est absque somnitate de opposito: ut cum iudicas, ex nulla causa licitum esse mendacium.

CONSCIENTIA ERRONEA

9 **E**st, quæ ex principio certe falso falsam conclusionem deducit: seu, quæ dicitur aliquid esse faciendum, vel non faciendum, quod verum non est tale, absque motivo probabili: ut cum quis iudicat licitum esse mentiri ad reparandum damnum alterius, & inde concludit, hie & nunc libi licere mentiri ad reparandum damnum sui filii.

10 Conscientia erronea ex ignorantia invincibili obligat ad actum dicitur, non obstante, quod obiectum sit verum malum, unde excusat à peccato, immo peccas, si ei non conformeris; quia ex n. 7. conscientia est regula proxima, secundum quam actus nostri regulari debent, eique conformari, ut fiat boni; unde quod est contra conscientiam, peccatum est, juxta illud Apost. ad Rom. 14. *Omne, quod non est ex fide, peccatum est.* Hinc conscientia erronea dicitur recta, non simpliciter, sed secundum quid, nempe in ordinem ad nos.

11 Qui peccat ex conscientia erronea, peccat peccato ejusdem speciei, & qualitatis, quam intellectus iudicat; quia obiectum specificat actum; prout hie & nunc ab intellectu proponitur. Unde, qui habet rem cum libera, putans, eam conjugatam, adulterium committit.

12 Et licet sufficiat in confessione dicere:

Adulterium commisit, absque eo quod exprimat id fuisse ex errore, consultus est, si aperiat.

13. Conscientia erronea ex ignorantia vincibili non obligat voluntatem, nec ad operandum, nec ad non operandum, sed ad errorem deponendum, ita ut si iuxta eam, si contra eam agas, peccas; graviter tamen, si contra; quia quando ante consensum tibi occurrit expressa dubitas, vel prudens suspicio erroris, cum possis libere vincere errorem, illamque deponere, vel attentius rem considerando, vel consilium querendo a viro parato docto (ut suspensor) si non deponas, te exponis periculo peccandi; & inde peccas, tam si iuxta, quam si contra conscientiam agas. De ignorantia factis dictum est in tom. 2. p. 568. n. 375.

14. Diligentia ad ignorantiam vincendam, & ad nostras obligationes investigandas, non debet esse omnis possibilis, quia lex totam Civitatem quos circuire deberet; quod est valde durum humanae conditioni; sed facienda est more humano, & remittenda iudicio prudentis. hic & nunc, & iuxta qualitatem materiae major enim diligentia est adhibenda in iis, quae sunt juris, naturalis, quam positivi; major, ubi adest damnum tertii, quam ubi non adest; major, dum de vita, quam dum de bonis agitur. Et universatim ad illam diligentiam tenemur, quae sufficit ad formandum iudicium probabile de re, quam inquirimus, iuxta dicenda de conscientia probabilis n. 60.

15. Hinc, si dubitas, an hodie sit jejunandum, non teneris adire Episcopum, ut Parochum, sed sufficit, si interrogos Concionatorem, aut virum probum, qui prudenter existimetur, quod sciat. Si dubitas, an hoc sit peccatum, requiritur, quod consultus virum doctum in morali veritatem, Si dubium sit in deo, requiritur, quod consultus virum doctum, & in Theologia peritum, ut Parochum.

16. Quod si hic & nunc reperias sub talibus circumstantiis, ut imminet executio, aut omisio operis, quam conscientia dicit & tu non possis conscientiam deponere, in quantum non adest, quem consultus; tunc ignorantia redditur invincibilis, quoniam hic, & nunc eam superare non vales. Unde talem conscientiam sequi teneris; & non peccas, quia est conscientia invincibiliter erronea. Et ex D. August. lib. 3. de lib. arbitrii cap. 19. Non tibi deputatus ad culpam, quod invitus ignoras; sed quod negligis querere, quod ignoras: v. n. 20. & 33.

CONSCIENTIA DUBIA,

17. *S*ed dubium est suspensio intellectus circa utranque partem contradictionis; &

tunc habetur, quando intellectus pendet in aequilibrio, in neutram partem potius inclinans, saltem notabiliter, etiam si aliquater leviter conchetur sine probabili ratione de altera eorum.

18. Ab opinione differt, quia dubitans ad neutram partem se determinat, sed anceps manet, & suspensus; opinans vero determinate uni parti assentitur.

19. Dubium est duplex, negativum scilicet, & positivum. Negativum, est suspensio intellectus in defectu motivi, & rationis, circa utranque partem contradictionis. Sic rusticus dubitat, an hodie debeat jejunare, ex sola ignorantia, qua nescit, an sit, vel non sit praecipuum. Positivum, est cum intellectus considerat rationibus, & motibus, siue levibus, siue probabilibus, pro utraque parte contradictionis, manet in aequilibrio, & suspensus ad neutram partem se determinat.

20. Ex quo tria colligis, 1. quod si rationes leves sint pro utraque parte contradictionis, dubium est positivum: quia ex motibus positivis. Iam rationes leves fortius causant dubium, quam probabiles. Si vero, ratio levis sit pro una solum parte, dubium est negativum, & ratio est contentenda pro ea parte pro qua stat, quia dubium debet esse prudens.

21. Secundum, quod dubium ab opinione differt, non quia opinio habet rationes probabiles pro utraque parte, sed quia est iudicium, & assensus determinatus ad alteram partem, licet eum formidine de opposito: dubium vero dicit suspensionem assensus, & iudicium determinati ad alteram partem; nam scire, licet sint rationes probabiles pro utraque parte, intellectus inexperitus nescit prudenter se determinare ad alteram partem, sed manet dubius, & suspensus, hinc facti dubium cum motibus probabilibus pro utraque parte, quae in intellectu experti & prudentis sufficienter ad formandum iudicium determinatum opinativum, seu probable.

22. Tertium, quod ad dubium tria requiruntur, 1. suspensio iudicii in utraque partem, 2. cogitatio de utraque parte contradictionis, 3. quod suspensio sit ex defectu motivi actus determinantis ad alteram partem. Hinc, si quis non cogit de utraque parte contradictionis, tunc non erit dubium, sed distractio, aut oblitio, de qua non curamus.

23. Item dubium est duplex, juris, & facti. Dubium juris est dubium de lege, seu obligatione, ut cum dubitas, an hodie urgeat praecipuum audiendi sacrum, vel non. Dubium facti, cum dubitas, an aliquod opus sit factum,

etiam, vel omisum; ut cum dubitas, an confessus sis peccatum, quod commisit, vel non: An horas recitaveris, vel non.

24. Denique dubium, aliud est speculativum, aliud practicum: speculativum est, quando dubitas de malitia, aut bonitate objecti, seu actus in genere; ut cum dubitas, an hodie sit praecipuum audiendi sacrum: An res, quam possides, sit tua, &c. Practicum est, quando dubitas de malitia, aut bonitate actionis hic & nunc excurrente; ut cum dubitas, an hodie exculeris ad auditione sacri: An hic, & nunc teneris rem restituere.

25. Quod operatur cum conscientia speculative dubia, non peccat, si practice iudicet opus illud esse hic & nunc sibi licitum: quia conscientia practica est regula proxima: v. n. 5.

26. Qui vero operatur cum conscientia practica dubia, peccat peccato ejusdem qualitatis, & specie cum eo, de quo dubitat; quia ex exponit periculo peccandi eo peccato, cum non habet iudicium determinatum de honestate sui actus: v. n. 11.

27. Hinc debet suam actionem suspendere, donec remature, sed humano more examinata, dubium determinatum deponat, formando iudicium determinatum de honestate actionis: v. n. 77. 14. & 15.

28. Dubium autem deponi debet prudenter, & rationabiliter, & non sufficit, si leviter ex solo voluntatis imperio; unde motuum esset debet rationabile, & prudens, sufficiens ad formandum iudicium prudens.

29. Hic valde juvat attendere ad regulas juris communis, praesertim ad duas: In dubiis tutior pars est eligenda: In dubiis melior est conditionis possidentis. Quae regulae non sunt oppositae, nam si superveniat dubium, an res, quam bona fide possides, sit alterius, tunc, si facta diligentia non certe tibi consistit esse alterius, sed adhuc maneat dubius, tutius est, ut teneas partem, quae possessioni favet: iuxta aliam regulam: Tene certam, & omite incertam. Et in dubiis bene quoniam partem sequi non est minus iustus, quam tutius.

30. Si facta diligenter inventas motivum, quod dignificas, alteram partem esse vere probabilem, tunc potes illam eligere, iuxta dicenda de conscientia probabili; quia tunc conscientia dubia transit in probabilem.

31. Si facta diligenter adhuc maneat dubius, tunc debes operationem suspendere, usquequo ulteriori diligenter adhibita, rationabiliter dubium deponas.

32. Quod si necessario operari debeas, tunc debes eligere partem tutiorem, nempe

id in quo non est periculum peccandi, aut id, quod est minus malum; nam ex cap. duo mala, &c. Nervi, dist. 4. de duobus malis minus est eligendum: de quo tutius infra: tunc inquam non eligis illud ad malum, sed ut bonum, quia hic, & nunc in tali casu nihil facere potes, quod melius sit. Denique si utrunque appareat aequale, tunc potes eligere, quod vis, quia tunc ignorantia est invincibilis. Quod est verum, etiam si in tales angustias constitutus reperiaris ex tua praerita negligentia culpabilis, tunc nanque sufficit, quod de praerita negligentia doleas.

33. Exemplum. Si die festo tu assistens infirmo periclitanti, dubites, aut ex conscientia erronea putares esse aequale peccatum deservire infernum, & omittere sacrum, & diligentiam adhibere non vales, quatenus periculum primum non habess, quem consultus; tunc potes sine peccato, quam partem magis eligere, quia in tali casu ignorantia est invincibilis, operatio imminet, & non vales utrunque praecipuum exequi, Charitatis, & Religionis.

34. Ceterum regule num. 29. relatae, sunt ferè sufficientes ad rationabiliter deponendum dubium, quando propria materia moriva non suppetunt, unde breviter expenduntur.

In dubiis tutior pars est eligenda.

35. Haec regula non semper habet vim praecipii, sed saepe vim consilii.

36. Teneatur ex praecipio partem tutiorem eligere in dubiis, siue facti, siue juris, quoad valorem Sacramentorum. Item quando aliter immineret proximo periculum gravis damni, seu quando non licet sequi opinionem probabilem, relicta tutiori, ut infra.

37. In aliis vero materiis non est cum tanto rigore discurrendum, non teneatur inquam eligere partem tutiorem, nisi lex aliqua praecipiat, ut pars tutior eligatur; quod maxime est verum, si ex parte tutiori grave aliquod incommodum sequeretur. Ratio est, quia in aliis materiis non habetur periculum, quod in prioribus casibus, quale est periculum invaliditatis Sacramenti, aut damni gravis proximi.

38. Exempla. Si dubium sit, an infans fuerit baptizatus: An sub legitima forma, & intentione, debet iterum sub conditione baptizari. Sic medicus tenetur tutius medicamentum eligere, si possibilitas adest.

39. In dubio, an sis illegitimus, aut irregularis, non teneris sequi partem rigidiorem, & tutiorem, quod listatis; quia melior est conditio possidentis; & in dubiis favendum est

est Reo, nam Reo sufficit obligationem negare, quam Auctor tenetur probare. Quo non obstat, *ex cap. Ad audientiam, & cap. Signi fessis*, determinatur, quod in dubio homicidii censeri debeat quis irregularis, & quod tenetur se abstinere à ministerio Altaris; ubi legitur attendit ad reverentiam Altaris, quam ad commodum privatæ personæ. Eam tamen non vult beneficium Ecclesiasticis spoliari, quia non vult ob solum dubium tam notabile detrimentum inferre.

In dubiis melior est conditio possidentis.

40 Quæ reguia universaliter locum habent in materia iustitiæ, verum etiam in materiis aliarum virtutum, veluti, legis, &c. quia universaliter ius actuale certum unius, quod in actuali possessione supponitur, non debet vinci per eius dubium alterius. Hinc qui bona fide possidet æquum, non tenetur eum restituere per dubium superveniens, quod sit Petri.

41 Item locum habet nedom de possessione rei, aut iuris, seu legis, fed etiam libertatis; ita ut, si facta diligentia, adhuc dubium perseveret, licitum est dubitanti ius libertati favere, & partem, quam vult, sequi, ut à n. 29. quia libertas est maximum bonum naturale à Deo collatum homini, qua voluntas dicitur potentiarum animæ Regina, & de qua Poeta cecinit: *Non bene pro toto libertas venditur auro*. Unde nemo est spoliandus libertate ob obligationem dubiam.

42 Libertas autem cedit legi, ita ut si possessio sit pro lege, spoliatur homo possessione suæ libertatis; quia nostra libertas non est à lege soluta, sed subdita Deo, & inde potestati, juxta illud Pauli ad Rom. 13. *Omnis anima potestatis subditorum subdita sit: non est enim potestas, nisi à Deo*. *Ecce itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.*

43 Exempla. In dubio, an lex adit, aut præceptum, manet in possessione libertas: quia nemo spoliari potest jure, quod certo possidet, per obligationem dubiam, aut impedimentum dubium.

44 Hinc eum, qui dubius de media nocte comedit, & qui mane incipit dubitare, an comederit, aut liberet post mediam noctem, posse manere communicare, docent Diana, Bardi, Verricelli, & alii Doctores gravissimi. Et similiter eum, qui nocte Jovis dubitavit, an sit media nox, posse carnisbus vesci: v. ver. Jejuium.

45 In qua tamen re ego puto, ut sic dubitans, ob Sacramenti reverentiam, maneat à communione se abstinere, nisi adit necessitas, aut urgentis causa communicandi.

46 Certus de lege, dubius tamen, an casus

particularis sit sub ea comprehensus, non ligatur lege, sed sit in possessione libertatis, quia pro tali casu in particulari non constat de lege. Unde si es certus de præcepto, quod hodie sit dies festus, & tenearis ab operibus servilibus abstinere; dubites tamen, an pingere, aut typos componere, sit opus servile, non obligaris ab illo abstinere. Semper tamen recurrunt dicta de diligentia præmittenda; ex n. 13. ad 16.

47 E contra, si constat de lege, fed dubitas, an es satisfeceris, satisfacere tenearis quia possessio stat pro lege, cui quidem cedit libertas. Hinc dubitans, an horas persolverit, tenetur illas persolvere.

48 Dubius de legis iustitia, obedire tenetur, quia Superior est in possessione juris præcipiendi, quo spoliari non potest per purum dubium subditi.

49 Certus de lege, dubius, an sit acceptata, ut postea abrogata, lege ligatur; quia possessio stat pro lege, quæ est prior dubio. Quamplures autem tenent, dubium, an lex sit acceptata, non ligari lege; quia cum lex saltem civilis sine acceptatione sit invalida, dubium, an lex sit acceptata, par est, ac dubium, an lex adit, de quo n. 199. unde possessionem stare dicunt pro libertate.

CONSCIENTIA PROBABILIS

50 Est iudicium gravis rationis, vel auctoritate munitum.

51 Dicitur probabilis extrinsece per auctoritatem; intrinsece per rationes ab auctoritate distinctas.

52 Differt à conscientia dubia; quia in dubio motiva relinquunt intellectum suspensum, in opinione per se sufficienti ad determinandum intellectum prudenter ad alteram partem. Quæ differentia non semper provenit ex parte motivorum, fed etiam sæpe ex parte solius intellectus, virtutem motivorum penetrare necessitas.

53 Item opinio alia est vere probabilis, quæ scilicet gravi nititur fundamento: alia est tenetur probabilis, quæ scilicet est leviter, aut dubie probabilis, in quantum leve nititur fundamento; unde improprie dicitur probabilis, non vere; quia cum sit levi munita fundamentum, non est sufficienti ad formandum iudicium prudens, quod secundum eam liceat hic & nunc operari. Talis i. est opinio, quam unus, vel alter docet, & non habet rationem intrinsecam; vel si habet, non est firma, fed levis. 2. Si unus, vel alter eam doceat, quamplures autem Doctores classici eam parum tutam aut non audiendam asserant. 3. Si per transfirum unus, vel alter eam asserat,

rat,

rat, sine sufficienti examine, præsertim si alius, qui ex professo de ea agit, firma ratione oppositum teneat. In his nanque, & similibus casibus, cum talis opinio sit leviter probabilis, & ad summum dubie probabilitatis, non licet ei prudenter adhzrere: sed eligenda est pars tutior, juxta regulam dubii: *vid. prop. 3. ab Innoc. XI. damn. p. 4.*

54 Unus autem actor potest facere opinionem vere probabilem, si plures classici Doctores pro ea ceteri, & sit silus in citando: hac ratione, quilibet non habet, recte agit, dum acquiescit consilio alicujus viri docti in morali periti, asserentis talem opinionem esse probabilem.

55 Item potest contingere casus, ut opinio unus Doctores sit vere probabilis, etiam si quamplures Doctores contrarium teneant; si Auctor ille non sit novitatis amicus, sed veritatis iudex, & valde peritus; quod ex alio eisdem doctrinis colligi potest: & si rationes ita firmas asserat, quæ faciliter aliorum rationes asserant: ratio enim est anima legis.

56 Demum idem est, si Auctor ille suam asseritionem firmiter ex principis communibus deducat.

57 Hinc nonnullas propositiones damnatas videmus, quæ antea ut firmæ à quamplurimis vulgaris Doctores docebantur.

58 Præfatus autem qualitatibus, & administris seculis, non sufficit unus Auctor modernus ad constituendam opinionem probabilem: *v. prop. 27. ab Alex. VII. damn. p. 2.*

QUÆSTIO

59 Celebris est, *An liceat sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam, in concursu opinionum probabilioris, seu tutioris?*

A. Sertio i. Quando agitur de sola honestate actionis, an licita sit, vel non, licitum est sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam, relicta probabiliori, seu tutiori.

Hæc sententia non est moderna; ut dicunt contrarii, maxime Fagnanus in i. lib. Decr. C. *De iustis, &c.* & Gonzales: fed satis antiqua, quam innumeri Doctores, tam recentiores quam antiqui, docent, quos referunt, & sequitur Verricelli tr. 2. qu. 10. Tamb. rom. 1. lib. 1. c. 3. §. 4. n. 22. Maltrius dis. 1. q. 4. Cardenas dis. 4. c. 1. Gobat rom. 1. tr. 1. n. 100. & rom. 2. In quinario tr. 1. Mendo in Epist. in disjunctu circa opin. prob.

60 Ratio principalis est. Primo, quia qui operatur juxta opinionem minus probabilem & minus tutam, non temere, sed prudenter operatur, quoniam non ex levi, fed ex gravi fundamento movetur; opinio enim minus probabilis, & minus tutam, est gravi fundamento munita; & minus tuta, quæ est opinio minus probabilis, quæ est vere probabilis, & cum liceat prudenter operari, licitum est sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam, quæ sit vere probabilis, probabiliori, & tutiori relicta, quando agitur de sola honestate actionis.

61 Secundo, quia sententia, quæ universaliter in omni materia negat, non parum arguit conscientias scrupulosas. 1. Quia multiplicat obligationes, & præcepta, dum universaliter obligat ad seligendas opiniones probabiliores & tutiores. 2. Quia frequenter difficile est, præsertim timoratis, opiniones statim ponderare; & inde probabiliores seligere: nam etiam quoad hoc non vulgare est didicidum inter Auctores peritissimos, qui sibi contradicunt; quilibet enim probabiliorum fidem putat opinionem id negantibus aliis: quod maxime liquet inter Doctores celebres duarum insignium scholarum Thomistica, & Scotica; jugum autem Christi est suave, & onus leve.

Confirmatur: leges divine positivæ sunt interpretandæ benigne, *Eccl. 4. In iudicando esse populus misericors*. Et Matth. 11. *Jugum meum suave est, & onus meum leve*. Ita & leges Ecclesiastica, & Canonica, e. obligant, 26. q. 7. Eo maxime quia jus Canonicum imitari debet jus Divinum, quoad fieri potest: Innoc. III. C. *qualiter*, & quando 2. de accusat. *Qualiter*, & quando à Magistratu Ecclesiastico procedendum sit ad puniendos subditorum excessus, ex auctoritatibus novi, & veteri Testamenti colligitur, ex quibus postea processerunt Canonice Sanctiones.

Et Gerson. nu. 133. apud Gobat t. 2. tr. 1. *sect. 12. nu. 180. Cum nulla juris ratio patiatur, ut quæ salubriter pro utilitate hominum introducuntur, eas non doctore interpretatione contra ipsorum commodum producimus ad severitatem*, text. l. 15. ff. de leg. Idem monitum in specie de lege positiva Christi quoad Confessionem Sacramentalem, Confessarius tradit Jacob Granadus 5. part. de Sacram. Controv. 7. tr. 14. *res. 5. Cum ad Sacramentum Penitentia accedere sit unus ex difficultatibus, quæ humana imbecillitas in lege Christi præcepta sunt, redantur, quoad fieri potest, minus difficultia, quæ ad illius usum, seu susceptionem spectant.*

Cum igitur Confessarius sequendo opinionem benigniorem, quæ sit vere, & certo probabilis, minus difficulta reddat ea, quæ ad Sacramentalem Confessionis usum spectant, licite potest eam sequi.

Quatuor tamen cum limitationibus. 1. Ut solum agatur de honestate actionis, & non in casibus secundum assertionis. 2. Nisi aliud conlitet, aliam fuisse mentem legislatoris. 3. Nisi opinio benigna reputet receptam confuetudinem loci. 4. Nisi opinio, quae secundum se est probabilis, ob particulares circumstantias loci, temporis, personarum, &c. non sit in individuo; seu hic & nunc practice improbabilis. Gobat. tom. 2. tr. 1. sect. 1.

62. Tertio, neque iniustum est obligare ad indebita, quam à debitis eximere. Hinc aequè mortaliter peccat, & ad restitutionem tenetur Confessarius, qui ex culpabili negligentia in re exa'minandam obligat ad restituendum peccitentem, qui non debet, quam qui deobligat eum, qui debet. Et si laxitate erraverunt plures, rigore erraverunt alii. Sic S. Cyriacus, dum dixit, Baptizatos ab Hæreticis necessario repubandandos: Manichæi tenentes non esse licitum carnis vesci, &c.

63. Saepe audi videtur: *Extrema sunt visio: In medio consistit virtus.* Et Ecclesiastes cap. 7. ait: *Iustus perit in iustitia sua.* &c. *Noli esse iustus multum, neque plus sapias, quam necesse est, ne oblitescas.* Hæc addit, non quia sententiam negativam improbare velit, sed solum ut rigoris titulus sibi favere non videatur.

64. Inde clara est solutio ad rationem in oppositum, videlicet, quod sequens opinionem minus probabilem, se exponit periculo peccandi. Qui enim eligit opinionem vere probabilem, licet minus probabilem, aut minus tutam, non se exponit periculo peccandi formaliter, quia prudenter operatur; & qui prudenter operatur, non peccat; nam qui peccat, imprudenter operatur.

65. Et licet contingere possit, quod actus ille revera sit contra præceptum, & quod opinio revera sit falsa, non officit. 1. Quia actus ille solum erit peccatum materiale, quatenus revera à parte rei actus est prohibitus, seu contra præceptum, & opinio est falsa; at non erit peccatum formale, quia talis malitia, & falsitas non est prudenter cognita, nec volita; imo actus est prudenter cognitus conformis præcepto, & opinio ut vera. 2. Quia etiam id contingere potest in propositione putata probabiliori, contingere inquam potest, ut propositio, quam tu putas probabiliorē, sit revera falsa, & tua operatio secundum eam sit contra præceptum, ac proinde peccatum materiale, quod evidenter constat Deo; nam ex duabus propositionibus contradictoriis una est necessario vera, altera falsa. Hinc plures propositiones modo sunt

damnatæ, quæ antea probabiliores putabantur à pluribus.

66. Tertio, quia qui sic operatur, operatur iuxta sententiam in actu signato probabiliorē; nam sententia, quæ concedit eligi posse opinionem minus probabilem, quando agitur de sola honestate actionis, est probabilior, & tutior; probabilior, quia magis accedit veritati, ut consideranti rationes patet, & ut tenent omnes ejus sectatores. Tutior, quia minuit innumera pericula peccati formalis: minuit enim tot obligationes, quot sunt opiniones probabiliores, in intellectu operantis: tutius autem est vitare pericula peccati formalis, quo Deus certo offenditur, quam alicujus peccati materialis, quo certo Deus non offenditur, cum à culpa mortali excuset ignorantia invincibilis, aut vere probabilis.

Hinc ait Cardenas *disf. 4. cap. 1. n. 8.* opinio minus probabilem, quæ est vere probabilis, *impropre vocatur minus tutum, quia formaliter est tutissima. & solum dicit materialiter minus tutum, quatenus exponitur peccato materiali.*

67. Quarto, quia qui operatur sequens opinionem vere probabilem, habet conscientiam practice certam, quod licite operatur: ultra enim actum operativum directum, & explicitum, aut virtua iter habet actum reflexum, quo certo judicat se licite operari, dum hic & nunc operatur secundum opinionem vere probabilem.

68. Dices 1. Qui sequitur opinionem minus probabilem, relicta opinione sibi probabiliori, agit contra conscientiam; agit enim contra iudicium proprium, quod oppositum magis veritatis accedit; igitur peccat. 1. Quia ad Rom. 14. *Quod non est ex fide, peccatum est.* Et ex C. *Ex litteris de restit. spoliat. Quod fit contra conscientiam, adest ad peccatum.* 2. Quia agit cum formidine de opposito, & se exponit periculo peccandi.

Resp. negando antecedens: hic nanque non agit contra conscientiam, sed iuxta conscientiam certam; certum inquam est 1.

Quod opinio, de qua loquimur, licet sit minus probabilis, sit vere, & certe probabilis; quia gravi nititur fundamento. Et quia (ut advertit Mendo) opinio certo probabilis non amittit suam probabilitatem per aliam probabiliorē, sed per aliam certam, quoniam probabilis fidei certitudinem aut falsitatem opponitur. Et major probabilitas non excludit falsitatem. Hinc ex Arri. *Multa falsa sunt probabiliora veris.*

Certum insuper est. 2. Quod quilibet possit prudenter & licite operari iuxta opinionem

vere.

vere, & certo probabilem: igitur certum est quod possit quis prudenter & licite operari iuxta illam.

Quod iudicium est certum, cum sequatur ex duabus præmissis certis, & hoc iudicium est conscientia: Conscientia enim est iudicium conclusivum particularis, seu declamatum de actione, hic & nunc licita, vel illicita, ex *num. 5.*

Unde, qui hic & nunc agit iuxta opinionem minus probabilem, non agit probabiliter & cum formidine, sed certo certitudine, quod actio sit prudens, & licita: agit enim iuxta iudicium ultimum iam explicatum, quod est certum: adeoque actio agentis remote fundatur in probabilitate, & formidine, proxime vero in certitudine iudicii ultimi, quod est conscientia. Quod sufficit, ut quis prudenter & licite agat, absque eo, quod periculo proximo peccandi se exponit: alioquin nulla actio, quæ per opinionem regulatur, esset licita: quia eo ipso, quod est opinio licet probabilior, formido remota non potest à iudicio ultimo excludi. Sufficit igitur ad licite operandum, quod conscientia certitudinem talem habeat, quæ formidinem proximam excludat.

Tum quia (ut ait Mendo) regula operandi non est probabilitas, sed recta ratio, videlicet ultimum iudicium practicum, seu conscientia: adeoque, sicut non tenetur quis ad melius in genere boni, ita neque ad certo probabilius in genere certo probabilis.

Item: quia hic operans potest habere iudicium reflexum, quod opinio, quæ sibi apparet minus probabilis, sit probabilior, imo in se vera; & quidem prudenter; quia regulariter probabilior, alteri, aut eidem postea apparet minus probabilis.

Confirmatur; quia qui sic operatur, non judicat opinionem probabiliorē esse veram; alioquin iudicaret, oppositam, iuxta quam operatur, esse falsam, cum una sit veritas: sed solum judicat eam magis apparere veram; sepe autem, quæ magis apparent vera, re ipsa sunt falsa. Hinc Cajet. 2. *quest. 10. art. 7. in fine: Contingit aliquando magis apparere, percipi, satisfacere, & movere argumenta falsa, quam solutiones eorum.*

69. Dices 2. Qui agit iuxta opinionem minus probabilem in concursu opinionis probabilioris existentis in eodemmet suo intellectu, judicat actionem suam esse probabiliter, imo magis probabiliter illicitam: ergo peccat.

Resp. cum Vetricelli *in 2. quest. 11. n. 4.* iudicium illud de malitia actionis esse specu-

lativum, non practicum; nam eo ipso, quod voluntas se determinat ad agendum iuxta iudicium, quod habet, quod actio ut vere probabiliter licita, practice, & exercite iudicatur esse licitam, & lic non peccat, sed solum ad illi tunc formido peccati, minime iudicium practicum, quod peccet.

Conferatur, ut sequitur: *Alioquin sequetur (quod etiam faceret Cajet. no. 1. opusc. ultim. vesp. 13. in fine) suspensiosum, qui cum iudicio practice scopoloso operaretur, mortaliter peccaret, quod est durissimum: nam devotissime mulieres, & viri scopolosi infamia peccata mortalia quotidie committerent; cum tamen doctissimi Confessarii nec eos audire eorum, imo etiam sine præmissa Confessione plerumque iubent sacram accipere Eucharistiam.*

70. Plures rationes in oppositum sileo, quia satis solvuntur ex dictis. Aliæ confundunt probabilitatem cum dubio, in quo iam dictum est, n. 32. partem tutiorem esse eligendam. Aliæ confundunt consilium cum præcepto, quando non negamus, consilia esse sequi opinionem probabiliorē. Aliæ demum loquuntur non de vera probabilitate, sed de tenui, quam quidem iam respuendam esse diximus n. 63.

Fateor tamen, quod, si stante probabilitate opinionis, tu habeas promptum modum ad indagandam certam notitiam veritatis, ad eam tenens; & ea habita, iuxta eam operari obligaris, relicta omni opinione, tam in nus dubitans, quam probabiliori; quia certitudo omnem vincit opinionem, cum essentialiter certitudo formidinem; tunc enim evadit certus de falsitate opinionis.

Hinc accedente aliqua experientia, que rem certam reddat, aut determinatione Ecclesie, haud amplius licet sequi opinionem prius putatam probabilem, ei oppositam.

71. Ex his sequitur, 1. aliud esse opinionem esse probabiliorē, & aliud esse tutiorem. Opinio dicitur probabilior, quatenus ex vi rationum apparet magis veritatis accedere. Dicitur tutior, que magis excludit peccatum: unde in dubio, an emiseris votum, licet tutius sit, si exequaris; sic nanque nunquam committes peccatum, neque materialiter; probabilis autem est, quod non obligaris, quia non est faciendi solutio certa pro debito incerto; in dubio autem sensu saepe opinio probabilior dici potest etiam tutior, vide *num. 29.*

72. Secundo, posse unum sequi opinionem probabilem alienam: quia tunc non dicitur agere contra conscientiam propriam, sed iuxta conscientiam conformare alienæ, & facere

certe

cere hic & nunc propriam conscientiam, alienam, prudentem, forte veritorem; sepe enim amor proprius obnubilat intellectum. Eadem ratio potest quis dare consilium iuxta sententiam suam contrariam vere probabilem.

73 Tertio, teneri Confessarium absolvere poenitentem alias dispositum iuxta sententiam ipsius poenitentis, dummodo sit vere probabile, quia poenitentis habet jus ad eligendam opinionem vere probabilem, & ut alias dispositus absolvarur.

74 Assertio 2. Non licet sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam, relicta probabiliori, & tutiori, si exinde sequatur certa injuria, aut periculum gravis mali sibi, aut tertio, vel si adit conventio, aut lex in contrarium; sed tunc tenemur sequi opinionem probabiliorum, & tutiorum.

Ratio est, quia opinio tutior est, quæ non exponit periculo certæ injuriæ, aut gravis damni proprii, vel alieni: minus tuta est, quæ ad id exponit; ex præcepto autem tenemur in nostris actionibus vitare certam injuriam, aut grave damnum proprium, vel alienum, adeoque sequendo opinionem minus probabilem, & minus tutam, non possumus actionem nostram coherere, quando ex illa sequitur periculum certæ injuriæ, & gravis damni. Unde, si quod prope arborem moveri vides, probabile putes esse feram, probabilius tamen, aut etiam probabile putes esse hominem, abstinere debes à jaculando ob periculum gravis damni, usquequo majori, & sufficienti adhibita diligentia, firmiter judices esse feram.

IN SACRAMENTIS

75 **T**Am ministrando, quam recipiendo, non licet sequi opinionem probabiliter relicta tutiori, quoad valorem, extra casum necessitatis; quia exponeretur Sacramentum periculo frustrationis, quod nedum cedit in grave damnum recipientis, qui exponitur periculo, ut privetur fructu Sacramenti; verum etiam in certam injuriam, & irreverentiam Sacramenti, quod exponitur periculo, ut frustretur sine, ad quem iurè à Christo institutum.

Ubi Poenitentia (ut vides) vult te debere sequi opinionem tutiorem, etiam si tutior sit minus probabilis, Cardenas *disf. 3.* nam absolute excludit opinionem probabilem in concursu tutioris.

76 Hinc non licet baptizare in lixivio, aqua rosacea, rivali, aut in digito: quia hæc opiniones probabiles sunt minus tutæ, quæ exponunt Sacramentum periculo frustratio-

nis, non sic opiniones oppositæ negativæ.

77 Licet autem in casu necessitatis, quia tunc dicitur opinionem minus tutæ evadere per accidens tutiores in comparatione ad eorum omissiones: unde, si in necessitate baptizandi infantem, non adit possibilitas habendi aquam naturalem, aut eum abluendi in capite, licitum est eum baptizare sub conditione in lixivio, in digito, &c. quia in tali casu tutius agis salutem animæ infantis, quam nullo modo eum baptizando.

78 Sacramenta enim, cum fuerint à Christo instituta in salutem fidelium, in casu extremæ necessitatis, de mente legislatoris, cedunt juri suo, ne exponantur periculo nullitatis, ut fideles non exponantur periculo damnationis. Et inde fit, ut per accidens Religioni prævaleat charitas succurrendi salutem animæ extraneo indigentis.

79 Eo maxime, quia in hujusmodi casu nulla injuria Sacramento irrogaretur: quia exercetur sub conditione prudenter concepta, ut rite advertit Sieri *n. 80.*

80 In his autem casibus, in quibus Sacramentum confertur iuxta opinionem minus tutam, aut cum requisitis dubiis, Sacramentum, necessitate cessante, est iterandum sub requisitis certis. Hinc infans ex necessitate baptizatus in digito, baptizari debet in capite, hoc apparente: idque ob charitatem proximo debitam, ne exponatur damnationis periculo, cum fuerit baptizatus iuxta doctrinam dubiam, aut probabilem minus tutam.

81 Quando agitur de solo modo ministrandi, aut recipiendi Sacramentum, qui non redundat in valorem, quatenus valor semper est certus, licet sequi opinionem minus tutam, sed vere probabilem, iuxta dicta in 1. assertione: v. *prop. 1. damn. ab Innoc. XI. p. 4.*

DE VALORE SACRAMENTI.

Quantum ad ea, quæ pertinent ad jurisdictionem Ministrari.

82 **D**Idacus de la Fuente Hurtado in sua Theol. Refor. novissime anno 1701. edita, tenet circa jurisdictionem, & alia, quæ ad valorem Sacramenti ex dispositione Ecclesiæ requiruntur, licitum esse uti opinione probabilis: quam sententiam dicit esse moraliter certam, & firmat auctoritate quamplurium Doctorum.

83 Cardenas *disf. 2. n. 139.* refert, quod sequitur: *Dicunt aliqui se audivisse à Theologis Romanis, qui adjuerunt tractatus de condemnatione hujusmodi propositionum, non fuisse intentionem Poenitentis, nec S. Congr. quod damnatio primæ propositionis intelligatur de his, quæ pertinent ad jurisdictionem.*

panitentis, cuius concessio, extensio, vel limitatio spectat ad Ecclesiam, sed damnata: de his, quæ sunt juris divini, scilicet de partibus Sacramenti Poenitentis?

84 Quodlibet autem de hoc fit. Præmittit cum Cardenas, quod licet sit jura Ecclesiastica jurisdictionem Sacerdoti conferre, ampliare, aut restringere: de jure divino est, quod nullus Sacerdos possit valide sine jurisdictione absolvere. Colligitur ex Trid. *sess. 14. c. 7.* quo præmissio.

85 Dico: In Sacramentis, tam ministrandi, quam recipiendis, extra casum necessitatis, non licet sequi opinionem probabilem minus tutam, relicta tutiori, quoad jurisdictionem ministrari, nisi opinioni probabili addatur circumstantia, quæ reddat jurisdictionem moraliter certam. Cardenas *cit.*

86 Ratio primæ partis est eadem de *n. 75.* quia jurisdictione spectat ad valorem Sacramenti, ita ut sine ea non minus frustraretur Sacramentum, quam sine materia, forma, aut intentione.

87 Ratio secundæ: quia tunc non sumus in linea pure opinionis probabilis, sed in linea doctrinæ certæ.

DECLARATUR.

88 **T**alis circumstantia adest, si sententia minus tutæ accedat determinatio Ecclesiæ, decisio Sacrorum Canonum, consuetudo, communis sensus Theologorum, & Patrum; aut si opinio tutior sit improbabilis, non verè probabilis, seu tenuis probabilitatis, vel scrupulosa.

89 Hinc primò. Tutius est ad Sacramenti poenitentiam valorem, si adhibeamus contritionem, seu amorem benevolentiam. Et tamen sententia docens sufficere attritionem, est licita in praxi; quia quamvis non sit ab Ecclesiæ definita, est moraliter certa; nam Alex. VII. per Decr. die 5. Maji 1667. in virtute S. Obedientie, & sub excommunicatione S. Sedis reservata, prohibuit ulli parti censuram inferre.

90 Et ritè, quia timor gehennæ sine amore benevolentiam; potest per se excludere omnem voluntatem, & amorem peccandi. Hinc Matth. 23. Christus timore ad poenitentiam invitavit: *Dicitur: timorem; qui potest & corpus & animam perdere in gehennam.* Insuper attritio ex puro timore gehennæ est actus honestus, utilis, & supernaturalis; est enim donum Dei; & impulsus Spiritus Sancti, ex Trid. *sess. 14. cap. 4.* *Ulam vero attritionem, quoniam ex gehennæ metu communitur concipitur, si voluntatem peccandi excludat, &c. declarat donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsus, quo*

Examen Ecclesiasticum.

panitentis adjutus viam sibi ad justitiam præstat. Et quomodo sine Sacramento poenitentia per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen cum ad ipsi gratiam in Sacramento poenitentia imperantiam adhibeatur. Vide propositiones 14. & 15. ab Alex. VIII. damnatas. *pag. 7.*

91 Secundò. Tutius est in articulo mortis cum Sacramento in re elicere actum contritionis, & loquendo de mediis necessariis ad salutem tenemur sequi sententiam tutiorem: Et tamen licet docemur in articulo mortis nos non teneri consistere cum contritione perfecta, Dian. *plur. in loc. & Sieri. 116.* quia, quod Sacram. poenitentiam sufficit cum attritione, est moraliter certum.

92 Id dico de contritione quantum ad Confessionem secundum se consideratam. Ceterum independentem ab illa, & alius temporibus, magis in articulo mortis quilibet fidelis ex præcepto tenetur ad elicendos actus fidei, spei, & charitatis. Item etiam tunc tenetur ex præcepto charitatis elicere actum contritionis, non pro valore Sacramenti secundum se considerati, sed quia cum non sit physicè certus de Ordinatione, & de Baptismo Ministrari, in eo articulo, ex quo pendet æternitas, debet suæ animæ salutem consulere omni meliori modo, quo potest.

93 Tertio. Tutius est cum D. Th. 2. 2. q. 88. ar. 1. Quod Summus Pontifex non possit invito solemnè calliditas dispensare, & tamen, ut refert ex publicis historiis Del bene *p. 2. de Inquisit. d. 236. sect. 65. p. 12.* Alex. III. dispensavit cum Nicolao Justiniano Veneto Monacho professo, ut, ne ejus illustris familia extingueretur, uxorem duceret, quod fecit: & novem filios suscipere, ad Monasterium rediit, miraculis possessus clarus. Innoc. II. dispensavit cum Ramiro Monacho professo ob mortem Regis Aragonie sui Patris, & sic uxorem duxit, & Regnum Castellæ III. dispensavit cum Constantia filia Regis Siciliae Moniali professa in Monasterio S. Salvatoris Panormi, ut nuberet Henrico Sexto Imperatori. Greg. XIII. dispensavit cum Germano Cardinali Loyole Sacerdote professo, & Provinciali Capucinorum. Clemeus III. dispensavit cum pluribus Religiosis professis Equitibus Alcantaræ, & Calatravæ, ut uxorem ducerent, eo tempore, quo calliditas absolute tunc volebatur. Ita Del Bene.

94 Cujus ratio est, quia nulla est gravis ratio in contrarium. Non ratio voti; quia inducit obligationem humanam, cum sit promissio facta ab homine. Et alia neque in votis simplicibus posset dispensare. Nec solemnitas; quia est inducta ex iolo jure Ecclesiastico, &c. unio de voto.

95 Cui non obstat ratio opinionis oppositæ, quod votum calliditas sit essentialiter annexum.

B. autem

xum statui religioſo; quia hoc ſolum probat, quod ſtatus religioſus non poſſit conſiſtere ſine ſcribis votis ſolemnibus, quæ proinde dicuntur vota ſubſtantialia Religioſi: at non probat, quod ſtatus religioſus ſit homini eſſentialis, ut non poſſit ab illo divelli.

96 Eſt maxime quia ſtatus religioſus non conſiſtit in aliqua conſecratione diſtincta ab ipſa obligatione votorum, ut ſtatus Ordinis ſacri. Solum igitur ſequitur, quod non poſſit fieri Monachus ſine votis, minime quod non poſſit fieri de Monacho non Monachus.

97 Inſuper non eſt minus ſolemnis, & annexum ſtatu religioſo votum paupertatis, & obedientiæ, quam caſtitatis, & tamen poſſet Summus Pontifex ex cauſa in illis diſpenſare. *Del Benefic. ſecl. 67.*

98 Quotid. Tutius eſt, quod Summus Pontifex non poſſit diſpenſare in matrimonio rato: Et tamen ſummi Pontifices diſpenſaverunt. Et ex iuſta cauſa licite poſſe, docet Communis, ſicut poſſet matrimonium ratum propter ſolemnem religioſam diſſolvi, ut oſtendimus infra, cum de indiſſolubilitate matrimonii.

99 Quind. Tutor eſt opinio, quod, qui urgente neceſſitate Communioſis, aut ex bona fide, & cum Confefſario neſciente peccatum eſt reſervatum, una cum non reſervatis conſecutus reſervatum, non ſit abſolutus à reſervato. Et tamen licite docemus, & tenemus eſſe indiretè à reſervatis abſolutum; quia hæc ſententia eſt moraliter certa, tam ob rationem intrinſecam, quæ inſit in ſuo loco, quam ob praxim communem, & conſuetudinem, quæ dat juſtificationem.

100 Sexto. In Confefſione dumtaxat venialium, aut mortalium alias ritè abſolutorum, explicare numerum: Et tamen ad eum nos non teneri licite docemus: quia ſententia negativa eſt moraliter certa; nam ſicut venialia, & mortalia alias ritè abſoluta, ſunt materia libera, & voluntaria quoad ſubſtantiam; ita quoad numerum; & contraſtaria opinio, vel eſt tenuis probabilior, vel ſerupuloſa.

MEDICUS

101 Tenetur tutorem adhibere medicinam, ſi poſſibilitas adit, tam ex charitate, quam ex juſticia, ſi mercedem accipiat, ratione pacti impliciti cum infirmo de tutiori medicina adhibenda: unde medicum conſiderare debet tam ſuus rationes, & experientias, quam experientias, & auctoritatem peritorum. In caſu autem, quo diſperat vita infirmi, adhiberi poſſet medi-

camentum incertum, quia tunc per accidens evadit tutius, ut in ſimili n. 77.

PERSONA PRIVATA

102 Non poſſet propria auctoritate occupare rem ab alio bona fide poſſideam licet probable, imò probabilis putet, rem eſſe ſuam; quia ex reg. 36. de reg. juris, *Bona fides tantundem poſſidenti preſtat, quantum veritas quæque lex impediendo non eſt.* Et ritè; alias pax publica mutuis rapinis, & violentiis perturbaretur.

R E X

103 Non poſſet bellum alteri indicare ad invadendum Regnum ob juſ tantum probable, & non certum: ob graviffima damna, quæ ex bello ſequuntur: tum quia alteri faveo proſeſſio. Subdit tamen communis doctorum, quod tunc *res dicitur poſſet per iudicium, vel arbitrium: quod ſi altera pars iudicio favoreat, propter hanc injuriam poſſet invadi. Memò Epit. ver. Bellum, n. 2.*

104 Cum injuſte invaditur, & alia media non ſufficiunt, poſſet indicare bellum.

105 Offendit ante primum conſecutum votè, & ſine prudenti dubio ſimulationis, plenum ſatisfactionem, non licet bellum inſerre. Quod ſi conſecutus præceſſerunt, & hinc inde mortes, non tenetur à bello deſiſtere; quia ſe habet ut iudex procedens ſecundum juſtitiam vindictivam contra perturbatores ſui Regni. *Memò in Epit. n. 6.*

106 Bellum poſſet eſſe non materialiter, & à parte rei, ſed formaliter utriusque juſtum, quatenus unus certò judicat habere juſ certum ad rem, & revera habet; alter certò judicat idem, ſed cum invincibili ignorantia juris certi alterius.

107 Milites (niſi eis de injuſticia conſtet) præſumere poſſunt bellum eſſe juſtum, & à Principe diligenter per Theologos, & viros doctiſſimos (uti debet) examinatum: *vide de Bello.*

J U D E X

108 Si cauſa mature examinata invenerit unam partem eſſe probabiliorè, non poſſet decidere juxta minus probabilem, ſed tenetur opinionem probabiliorè eligere; ad quod obligatur ex contractu, quem cum Republica tenet, de miniſtranda juſticia meliori modo, quo poſſet, per quem ceſſit juri ſuo de utendo opinione minus probabili.

109 Tum quia Judex eſt inſtitutus à Republica, ſive Principe, ut unicoque juxta merita cauſæ juſ ſuum tribuat, ne fit acceptator perſonarum; pars autem illa, pro qua ſtat opi-

opinio probabilior Judicis, majora habet merita, & majus juſ in cauſa; adeoque juxta eam decidere debet: *v. Propoſ. 2. ab Innoc. XI. damo. pag. 4.*

110 Hinc, quando litigantes habent pro fe opiniones æquè probabiles, peccat mortaliter Judex, & ad reſtitutionem tenetur; ſi munera accipiat, ut ad unum poſitis favorem ſententiam proferat; *v. prop. 26. ab Alex. VII. damo. pag. 4.*

111 Unde dicunt plures: *Quando autem una pars non appareat altera juſto prohibitor, debet Judex, vel rem inter litigantes ex æquo dividere, vel ſi dividi nequit, alter utriusque parti ſatisfacere. Niſi forte alter litigantium, vel ſe poſſeſſor, vel ſi reus, cui etiam contra alterum ſuavit poſſeſſio. Excipi etiam ſolent cauſa, quæ vocantur *ria*, & privilegiate, quales ſunt cauſa pro matrimonio, dote, libertate, pupillo, pro quibus judicandum eſt, cæteri paribus, etiam contra reos, quia juſ poſitivum ita diſponit. Juſ quod ita diſponit, eſt *cap. ſu. de ſent. de re jud.* Et quidem ita Judex ſe gerere debet, quando putat rationes partium eſſe æquè probabiles; alioquin eſt acceptator perſonarum.*

112 Judex, ſi fit moraliter certus de probabilitate ſuæ opinionis, non poſſet ſuum judicium alieno judicio ſubiſcere; quia eſt moraliter certus de obligatione judicandi. Si verò non fit moraliter certus de probabilitate, ſed ſolum probabiliter putet, eam eſſe probabiliorè (ut ſæpè contingere ſolet) tunc poſſet alieno judicio ſe conformare; cum enim non habeat certitudinem de ſua probabilitate, poſſet aliorum peritorum judicium melius exiſtimare.

113 Quòd Judex ſequi debeat opinionem probabiliorè, & univerſaliter veram tam in cauſis civilibus, quam in cauſis criminalibus; per hoc autem non ſequitur, quòd in cauſis criminalibus non poſſit Judex ſequi opinionem directam minus probabilem, ſi opinio reflexa, ſed ultimum judicium, *quod ſecundum eam ſit decidendum*, ſit probabilior: ita Cardenas, qui adducit exemplum: dato inquam, quòd hæc propoſitio directæ: *Judex tenetur admittere appellacionem in cauſa capitali, ſi ſit minus probabiles*, Judex ſe diſcurret per aliam reflexam: *Hæc opinio, quòd Judex tenetur admittere appellacionem in cauſa capitali, eſt res facta probabilis; igitur eſt ad hanc adducenda: ubi licet prima propoſitio directæ fit minus probabiles; ſecunda reflexa, ſeu ultimum judicium, quòd juxta eam ſit decidendum, eſt probabilis, imò certum;* nam Judex judicare debet juxta opinionem reo favorabiliorè, *ex reg. 11. juris in 6. Cùm*

ſunt partium iura obſcura, & reſolvendum eſt potius quam alicui; & rectè, quia reus eſt in poſſeſſione ſuæ innocentie, quia ſpoliari non debet; niſi certò conſtet de delicto; non conſtat autem certò, ſi pro reo ſit opinio directæ minus, ſed verè probabilis; adeoque judicium ultimum reflexum, quòd Judex judicat, eſt decidendum juxta opinionem directam minus, ſed verè probabilem, ut potè favorabiliorè reo, eſt probabilis, & conſequenter etiam in cauſis criminalibus verum eſt, quòd Judex debet ſequi opinionem probabiliorè.

Q U Æ R E S I.

114 An Judex teneatur condemnare rem legitimè per reſtes convictum, quem tamen privata ſcientia (quatenus, v. gr. occiſorem videt) noſcit eſſe innocentem?

115 Certum eſt, quòd teneatur adhibere omnia media ad eum liberandum, putà impediendo accuſationem, utendo aliis examinibus, & diligentiſſe ad compertendam reſtium falſitatem, diſſimulando cuſtodiam carceris, ut fugere poſſit, remittendo ad judicem ſuperiorem, qui cum poſſit de poteſtate abſoluta liberare, maniſeſtando publicè, & cum juramento innocentem ejus.

116 Quòd ſi nullum ex his præſtare poſſit ad eum liberandum (quod non eſt verifiſſime in praxi) tunc

117 Prima opinio tenet, Judicem eum condemnare debere, D. Thomas, g. 67. art. 2. quia Judex agit perſonam publicam, & ſic judicare debet ſecundum notitiam publicam, quæ habetur per allegata, & probata. Alias quilibet Judex fingere poſſet, & habere privata ſcientiam de innocentia, & ſic reo ſibi bene affecto liberare: quod cedit in grave Republicæ detrimentum.

118 Secunda ſententia eſt, quòd non poſſit eum condemnare, & ſi urgeatur, debet à ſe judicium illud abdicare. *Maltius de ſc. 5. n. 25. Filliuc. Toletus, & alii.*

119 Eſt licet prima ſententia fit communior, hæc ſecunda, quam ſequor, eſt mihi probabilior, quia occiſio directæ innocentis eſt ab intrinſeco mala, ac proinde juri naturæ, & divino repugnans. Unde *Exodi 22.* præcipitur *tu fontem, & iuſtum non occides.* Lex verò obligat ad judicandum ſecundum allegata, & probata, eſt poſitiva humana.

Q U Æ R E S II.

120 An poſſit condemnare eum, quem ſcit eſſe reum, licet non probetur per reſtes?

Dico cum Communiori, quòd Judex inferior non poſſit, quia non poſſet dero-

gare legibus Superioris, sed tenetur juris ordinem servare de iudicando secundum allegata, & probata.

121 Iudex vero supremus, ut Princeps absolute potest, potest solum ad impediendum malum grave, quod ex vita illius Republice immineret; quia bonum publicum est preferendum vite privati. Ordinarie autem non potest, quando crimen est occultum, quia jus probationis per testes, & defensionis Rei, competit Reo ex jure naturæ, Maffius cir. n. 27.

ADVOCATUS

122 Licet moraliter peccet, & tenetur ad damna utriusque partis, si defendat causam manifeste injustam; non sic, si defendat causam minus, sed verè probabilem, & sit spes, ut apud iudicem satis probetur; 1. Quia sapere causa, quæ uni minus probabilis, alteri probabilior apparet; 2. Quia Advocatus gerit minus clientis, qui si eum habet spes, suum probabile jus iudici agnoscendi, ita & Advocatus; 3. Quia nulla exinde injuria inferatur parti, cui Advocatus causam non denunciat: sed decidendam relinquit iudici juxta merita, omnibus auditis; v. prop. 3. ad Alex. VIII. de amon. pag. 7.

123 Dixi: Ad damna utriusque partis; nam tenetur restituere parti contrarie, quia fuit illi causa positiva damni: clienti vero per omissionem, quatenus ignorante non monuit, ad quod ex officio tenebatur. Si verò clientis erat confusio de injuria causæ, tunc non tenetur illi restituere.

124 Item peccat, & pariter ad restitutionem utriusque partis tenetur, si defendat articulum iustitiam causæ injustæ, ut sic partem contrariam impediatur, & vexet, pervertatur, &c. Vel si in progressu causæ injustitiam noscat, & clientem non moneat, sed causam prosequatur. Busemb. de officio advocat.

125 Peccat contra iustitiam, & ad restitutionem damnorum tenetur, si rationes, aut secreta causæ juxta clientis parti contraria aperiat: Si imperitus munus Advocati exerceat: Si cum pra iudicio clientum causarum expositiones notabiliter differat: Si supra vires plures accipiat, quam expedire possit. Nisi clientis super hoc monitus, attempta Advocati peritia, sit contentus.

Denique peccat, & si utrique parti in eadem causa patrocinetur: Vel in eadem causâ, in qua est iudex aut Assessor, agat Advocatum. Busemb. cir.

DE PROCURATORE, SECRETARIO, NOTARIO, &c.

126 Adem respectivè dicenda veniunt. Procurator peccat, si nomine Cli-

entis juret, ab eo non informatus, cum periculo pejerandi. Si suadeat Reo, aut Clienti legitime interrogato, ut veritate neget. Si adducat partes ad concordiam iniquam. Si perat terminos impertinentes, aut dilationes superfluas.

Secretarius peccat. Si juramentum violat. Si arcana prodat. Si dicta testium fideliter non transcribat, sed imminuat, exaggetet, mutet.

Notarius publicus peccat. Si juramentum violat. Si testamentum hominis iura rationis delicti scribat. Si solemnitates necessarias ex culpa omittat. Si acta negligenter custodiat. Si dicta testium ante eorum publicationem parti contraria aperiat.

Si sententiam non jam publicatam manifestet. Si acta, seu instrumenta, maxime legata continentia, parti necenti occultet. Busemb.

DE REO ET TESTIBUS

F Use dictum est in juramento Judiciali, Restitutio mortali, in 8. trac. De re. Et in tom. 2. De monitionibus.

DE REO CIRCA FUGAM POENÆ

127 Hæc tradit Busemb. lib. 4. cap. 3. d. 8. art. 2.

Resp. Quando sententia est materialiter injusta, lata tamen secundum allegata, & probata; etsi in conscientia non obliget, non potest reus iudici positivè resistere, tum ob scandalum, tum quia tali casu iudex habet jus sententiam exequendi, & ad id tenetur. Ita communitur Less. Sac. contra Vict. Bon. Card. de Lugo, d. 4. n. 38.

Dixi, positivè, quia reo, etiam si verè reus sit, licet ante, & post sententiam (quoad mortem, vel poenam morti æquivalentem, v. g. perpetuum carcerem) fugere. Ratio est, quia quilibet tam magnum jus habet ad vitam suam conservationem, ut nulla potestatis humana obligare possit ad eam non conservandam, si spes commoda ostendatur, nisi si tamen bonum publicum aliud postulet. Less. l. 2. c. 3. d. 5. Unde resolvit.

Regulariter reo licet fugere, etiam si custos carceris grave damnum inde passurus sit, (saltem nisi juraverit se manurum) quia utitur suo jure, & nulli facit injuriam, Filiuc. l. 2. d. 4. n. 274. Azor. Less. d. 5. n. 31. nisi si tamen charitas aliud suadeat, ob damnum custodis præponderans. V. Bon. d. 10. q. 3. p. 2. n. 13. Less. l. 2.

Multo magis licet fugere, ne capiatur; vel etiam à ministro apprehendente, se excutere; non tamen illi vim inferre, vulnérando, percutiendo, &c. ibid. & Reg. l. 24. num. 4.

3 Licet etiam, saltem in foro conscientie cu-

custodes (præfata vi, & injuria) decipere, tradendo v. gr. cibum & potum, ut sopiantur, vel procurando, ut abint; item vincula, & carceres effringere, quia cum finis est licitus, etiam media sunt licita. Et licet alii captivi per effractionem parietem simul elabuntur, non tenebuntur de damno, quia tantum est ejus causa per accidens, cum jure suo utatur. Nec refert, quod leges, & magistratus quidam tales effractiones graviter puniant: id enim fit, quod vel contrariam sententiam sequantur, vel ex præsumptione quod vim intulerint custodibus, vel quod propter bonum Reipub. ea poena statuta sit, Filiuc. l. c. Tan. d. 4. q. 4. dub. 5. ex aliis multis. V. C. de Lugo d. 40. fo. 4.

4 Illis, qui non sunt ministri iustitiæ, licet non solum consilio juvare reum; ut fugiat, sed etiam suppeditare instrumenta, v. gr. funibus, lima, &c. quia finis alteri licitum illi suadere, & ad eundem media proponere licet. Less. l. c. d. 6. n. 20. Tann. l. c. Sylv. Tur. Valsq.

5 Non tamen licet juvare in effractione carceris, ut habet communis; tum quia exitio ipsa effractionis soli reo licita est, propter jus vite conservandæ; tum ne aliqui omnis securitas carceris pereat. Less. l. cap. 7. Bon. d. 10. q. 2. p. 1.

CONSCIENTIA SCRUPULOSA

128 S Eu scrupulosus, est inanis apprehensio, & hinc ortus timor, anxietas, alibi esse peccatum, ubi non est. Dicitur inanis apprehensio, quia oritur ex injussis, aut levibus motivis, & est cum incertitudine, & magna formidine alterius partis, adeoque torquet animam. Nec differt à suspitione, quæ est inchoatus, & imperfectus assensus, ad unam partem inclinans.

129 Causa scrupuli sæpe est ignorantia, sæpe humor melancholicus, & tunc dicitur pusillanimitas conscientie, quæ contingere solet etiam in viris doctis, præsertim quoad proprias actiones.

130 Signa conscientie scrupulose, sunt. 1. si post peritorem, aut prudentis Confessarii iudicium, non acquiescat, sed adhuc maneat anxius, & inquietus. 2. Inconstantia in mutando frequenter de eadem re iudicium. 3. Frequentis formarum varietas in eadem re apprehendenda. 4. Multiplicitas reflexionum impertinentium circa innumeratas rei circumstantias. 5. Experientia, quod sæpius talia sine gravi fundamento apprehenderit, licet quoad alienas conscientias resolutus & interpidus se habuerit.

131 Remedia conscientie scrupulose sunt

Examen Ecclesiast.

plura. 1. & principaliter eligere Confessarium peritum, aut virum doctum, & ejus consilio, & iudicio, proprio iudicio postposito, firmiter acquiescere; nec illud in examen adducere, etiam si scrupulosus sit vir doctus. 2. Fugere otium, & vagas cogitationes, quia fuit scrupulorum fomentum. 3. Nil judicare mortale, nisi id certo sciat. 4. Scire, quod ex præteritis confessionibus nil teneatur repetere, nisi certo sciat esse mortale, aut non esse confessum, non est autem certus, quando dubitet: v. infra requisiti ad peccatum mortale.

132 Et quamplures Doctores addunt, privilegium scrupulosi esse. 1. ut non teneatur in agendo examen ad diligentiam tantam, quantum alii: sed ad valde medicam. 2. quod non teneatur confiteri dubia, sed quæ certo jurare possunt, quod commiserint, ac confiterint, & non sint confessi.

133 Ratio est, quia in scrupuloso, ex nimio timore peccandi, turbatur ratio, ut non possit rectè rem examinare; & magis turbatur, quod magis in illa anxietate perdurat; non teneatur autem jus integritatem materialem confessionis procurare cum tanto damno anxietatis perpetuæ, imo cum periculo majoris mali; nam si contemnendo scrupulosus, per præfata remedia se exponit scrupulosus ad aliud periculum peccati materialis, illud non contemnendo se exponit majori periculo, nempe periculo quamplurimum peccatorum formalium; nam scrupulosus suis scrupulis innumeratas obligationes indubitatis sibi efformat, quas non habet veri sani intellectus; quia oritur ex injussis, & vitandis peccatis, eadem via ad illa se exponit, quoniam suæ humane fragilitati ad labendum obnoxius innumera præcepta non vera multiplicat.

134 Quæ ratio est maxime à scrupuloso attendenda, quia est efficacissimum remedium, ut ex se scrupulosus omnino deponat.

135 Non depositus, fed stante conscientia scrupulosa, non iudicatur quis esse scrupulosus, peccat, sine contrâ, sive juxta eam operetur, quia tunc transit in conscientiam erroneam vincibilem, ac eodem modo est de a discurrendum: v. ad n. 9. At si patet, involuntarias actiones, aut omissiones contra præcepta, esse peccata, non peccat, quia non volunt liberæ, & repugnant peccatum, quin sit voluntarius, & liberum.

136 Licet autem operari cum conscientia scrupulosa, seu manente scrupulo, si iudicetur esse scrupulosus, & contemnatur; nec tunc quis dicitur operari contra conscientiam, quæ conscientia scrupulosa non est vere & proprie conscientia, nisi transeat in erroneam; sed est umbra conscientie, utpote fallis, aut insufficientibus motivis immixta; hinc qui ex præ-

B 3 misis,